

РОЛЬ ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ ім. М.Г. ХОЛОДНОГО В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ФІТОБІОЛОГІЇ В ХХ—ХХІ сторіччях

Інститут ботаніки вже відзначив чотири ювілейні дати, і щоразу на цих урочистостях ішлося про його величезні досягнення у розвитку багатьох фітобіологічних напрямків і проблем. У цій статті я хочу з особливою силою підкреслити, що своїми успіхами світового рівня Інститут насамперед зобов'язаний ученим, яких у вересні 1921 р. запросив до співпраці видатний ботанік, професор морфології та систематики рослин Київського університету, директор Ботанічного саду університету Олександр Васильович Фомін. Той самий Фомін, котрий з 1919 р. брав активну участь в організації Всеукраїнської академії наук та керівництві нею, заснував того ж року Комісію з вивчення спорових рослин, а згодом, замість неї, в 1921 р. — Ботанічний Кабінет (Музей і Гербарій), в якому і розпочали багаторічну працю енергійні, ініціативні, талановиті і тоді ще молоді Д.К. Зеров, А.М. Окснер, Я.С. Модилевський та А.С. Лазаренко.

Восени 1922 р. у Києві організовано науково-дослідну кафедру на чолі з академіком О.В. Фоміним. До складу кафедри входили лише три науковці, а саме — Холодний, Фомін і Модилевський. У 1927 р. кафедра вже разом зі створеними в її складі лабораторіями морфології і систематики квіткових, систематики спорових, геоботаніки, цитології, ембріології та фізіології рослин була реорганізована в Український науково-дослідний інститут ботаніки, до якого у 1931 р. приєднали згадану вище установу — Ботанічний музей

(Кабінет) і Гербарій АН УРСР, після чого він одержав назву «Дослідний інститут ботаніки АН УРСР». У 1934 р. Інститут ще більше розширився внаслідок приєднання до нього шести до того самостійних кафедр: фізичної фізіології (акад. Холодний), хімічної фізіології (акад. Любименко), генетики (акад. Сапегін), біології рослин сільського та лісового господарств (акад. Вотчал), систематики квіткових рослин (акад. Липський) та акліматизації (акад. Кащенко). У 1936 р. до складу Інституту ввійшов, після обрання його дійсним членом АН УРСР, акад. Лисенко і його нова кафедра селекції і генетики. Перед Другою світовою війною Інститут стає одним з найбільших в АН УРСР, у ньому працюють відділи з таких галузей ботаніки: альгології, мікології, ліхенології, бріології, морфології і систематики квіткових рослин, геоботаніки, фізичної фізіології, хімічної фізіології, цитології, ембріології, анатомії, біології сільськогосподарських і лісових рослин.

Перед війною у складі Інституту був також Ботанічний сад. Генеральна схема влаштування останнього у той час передбачала створення на його території 115 га дендропарку з 6 тис. видів деревних порід на 40 га, науководослідних ділянок, оранжерей площею 5 тис. м², теплиць, вегетаційних будинків, великого лабораторного корпусу. Передбачалося, що будівництво Саду завершиться до 1947 р., але війна завадила здійсненню цих планів.

Інститут продовжував працювати в 1941—1943 рр. в евакуації у Башкирії, академік М.Г. Холодний — у Вірменії, а академік О.І. Душечкін — у Середній Азії. Важливо сказати, що у воєнні роки наші співробітники не просто чекали перемоги, а прискорювали її своєю працею. Хочу назвати деякі факти стосовно продуктивних досліджень того часу. Я знайшов у архіві Інституту протоколи засідань Вченої ради, які відбувалися в Уфі. Ось деякі наукові доповіді на кількох її засіданнях:

«Мікрофлора і грибні хвороби цукрового буряку в БАРСР» (С.Ф. Морочковський, М.Я. Зерова);

«Особливості росту і розвитку сільськогосподарських рослин у змішаних посівах» (М.М. Гришко);

«Позакореневе засвоєння рослинами води та елементів мінерального живлення» (М.А. Любинський);

«Про фізіологічну суть критичних або детермінаційних періодів у нормальному онтогенезі вищих рослин» (М.А. Любинський);

«Наслідки спостережень над схожістю зернівок пшениці і вівса, зібраних взимку 1941/42 рр. після перебування на холоді в полі» (Я.С. Модилевський);

«Нові дані щодо фізіології проростання насіння» (Я.С. Модилевський);

«Сфагнові мохи Північної Башкирії» (Д.К. Зеров);

«Проблема походження вищих рослин» (Д.К. Зеров);

«Торфові болота Краснокамського району БАРСР» (Є.М. Брадїс);

«Пилкова головня пшениці в Башкирії і заходи боротьби з нею» (А.А. Мейер);

«До методики визначення якості врожаю» (О.І. Душечкін);

«Теорія виду в ботаніці» (М.В. Клоков).

Як бачимо, вчені Інституту в тяжкі роки війни досліджували теми, дуже важливі для сільськогосподарського виробництва, але я хочу звернути увагу наших читачів на інтенсивну роботу над такими фундаментальними теоретичними проблемами, як походження вищих рослин, теорія виду в ботаніці тощо. Було б добре, якби зараз, у мирний час, за наявності всіх необхідних умов для активної творчої діяльності в галузі теоретичної ботаніки, наші доктори наук, професори, члени Академії наук зосредили свою увагу, окрім описових конкурсних чи другорядних тем, які допомагають одержати певний фактичний науково-дослідний матеріал, на теоретичних узагальненнях власних і літературних даних. На превеликий жаль, після наших видатних учених Д.К. Зерова, М.В. Клокова, Я.С. Модилевського, А.М. Окснера глибокі фундаментальні, тобто теоретичні і пошукові дослідження у різних галузях ботаніки, за рідкісними винятками, практично припинилися. На моє глибоке переконання керівникам головних відділів класичної ботаніки Інституту слід неухильно розвивати відповідні розділи теоретичної флористики і геоботаніки та систематики вищих і спорових рослин. Необхідно забезпечити розгортання досліджень, зокрема в галузях філогенії вищих і нижчих рослин, теорії виду, видоутворення, популяційної ботаніки та внутрішньовидових і міжвидових відносин. Уже час нашим систематикам розпочати застосовувати у своїх дослідженнях методи генетики, молекулярної біології та ембріології. Принагідно скажу, що наші цитологи, фізіологи і біохіміки також зобов'язані не забувати розвивати розпочаті їхніми попередниками дослідження у галузях фундаментальної теорії онтогенезу рослин та проблеми ролі фізіології рослин в інтеграції ідейних і сучасних методичних можливостей генетики, біохімії, молекулярної біології та фітохімії. У ХХІ столітті наш Інститут має значно підвищити зміст і рівень теоретичних досліджень в усіх галузях ботаніки і мікології.

У мене є всі підстави стверджувати, що наш Інститут зумів започаткувати вже у перші 20 років його існування (1921—1941 рр.) розвиток як описових й експериментальних досліджень, так і окремих проблем теоретичної ботаніки. Хочу підкреслити, що це був також період формування основного кадрового складу, який визначив високий рівень досліджень і творчу атмосферу. Ось деякі імена наших визначних попередників, котрі працювали в Інституті в передвоєнний період і перші повоєнні роки: фітофізіолог М.Г. Холодний, генетик М.М. Гришко, цитолог і ембріолог Я.С. Модилевський, агрохімік О.І. Душечкін, ботанік широкого профілю Д.К. Зеров, ліхенолог А.М. Окснер, міколог М.Я. Зерова, бріолог А.С. Лазаренко, фітофізіолог П.А. Власюк, альголог О.В. Топачевський, міколог С.Ф. Морочковський, флористи А.І. Барбарич, О.Д. Вісюліна і М.І. Котов, систематик і флорист М.В. Клоков, болотознавець Є.М. Брадїс, ембріолог П.Ф. Оксіюк, ліхенолог М.Ф. Макаревич. Ці люди не тільки продовжили справу О.В. Фоміна, а й

створили умови для подальшого розвитку ботаніки нижчих і вищих рослин та мікології, а також сприяли побудові надійного фундаменту потужного багатопрофільного Інституту, який забезпечив у другій половині ХХ століття стрімкий і багатобарвний розквіт багатьох напрямків фітобіології та мікології. Наш Інститут може пишатися тими вченими, які забезпечили можливість досягнення його основних наукових здобутків у ХХ столітті. Найвищий злет наукової думки в нашому Інституті належить Миколі Григоровичу Холодному, котрий став класиком у науці про фітогормональну регуляцію внутрішньої організації фізіологічних і метаболічних процесів, що відбуваються в організмі рослини протягом усіх етапів онтогенезу.

Наступне велике наукове відкриття, здійснене в нашому Інституті, пов'язане, насамперед, з іменем мого учня Юрія Юрійовича Глеби, який у відділі фізіології рослин ще молодим науковим співробітником започаткував й успішно розвинув зовсім нову галузь біології — генетичну клітинну інженерію рослин. Розробляючи її, він разом з колегами з нашого Інституту та інших установ України дійшов висновків про особливу поведінку ядер і ДНК-вмісних органел у процесі соматичної гібридизації, що тепер віднесено до основних положень генетики. Відкриття двобатьківського успадкування плазматогенів стало одним з найвидатніших досягнень української академічної науки. У результаті чотири співробітники Інституту ботаніки стали лауреатами Державної премії СРСР у галузі науки і техніки.

Окрім великих успіхів Інституту в розробці проблем фітогормонології та клітинної генної інженерії, слід згадати про досягнення його співробітників у галузях флористики, геоботаніки, біосферології, ноосферології, екології та інвайронментології, гравітаційної цитології та мікології. Про це свідчать капітальні багатотомні монографічні видання, здійснені моїми видатними і відомими колегами та співробітниками в ХХ сторіччі.

При всій величчч наукового подвигу Холодного і Глеби я не можу не нагадати читачам журналу про першокласні і визнані ботанічним світом праці Д.К. Зерова в галузі філогенії рослин і болотознавства, В.І. Липського — майже в усіх напрямках класичної ботаніки на базі вивчення флори і рослинності усіх континентів земної кулі, які він особисто відвідав, М.В. Клокова — про основні принципи фітоейдології — науки про географічні раси рослин, Я.С. Модилевського — у галузі ембріології і цитології рослин, М.А. Голубця — ботаніки, біогеоценології, лісознавства, екології, інвайронментології, Є.Л. Кордюм — клітинної біології, Ю.Р. Шеляга-Сосонка — в різних напрямках геоботаніки, екології та охорони природи, С.П. Вассера — у галузі флористики нижчих рослин та грибів, А.С. Лазаренка — біології, В.М. Любименка — еволюції способів живлення рослин від хемо- до фотосинтезу.

Спинюся також на питанні про ту сприятливу атмосферу життя і праці в нашому Інституті, яку створили наші попередники Фомін, Сапегін, Зеров, Модилевський, Окснер, Білик та інші видатні вчені. Коли в 1950 р. я за по-

радою учня М.Г. Холодного, завідувача кафедри Ворошиловградського педінституту Федора Карповича Терещенка, приїхав до Києва для навчання в аспірантурі Інституту ботаніки, відразу ж занурився в атмосферу доброзичливості, взаємоповаги, теплоти, дружньої критики. В цій атмосфері мені і моїм колегам завжди працювалося легко, творчо, радісно і плідно. Серед тих, хто започаткував формування такої атмосфери, хочу окремо згадати директора Інституту, завідувача відділу селекції і генетики, відповідального редактора «Українського ботанічного журналу», віце-президента Академії наук України, автора теорії органотворення у рослин та сортів озимої пшениці Андрія Опанасовича Сапегіна. Це йому належить заслуга утвердження найкращих традицій академічної фундаментальної науки — глибока принциповість і послідовність у вирішенні не тільки високих, а й повсякденних проблем і питань, турбота про чистоту науки, інтелігентність і порядність. Він ставився до своїх колег з величезною увагою та піклуванням. Йому самому була притаманна виняткова скромність, витримка, суворий стиль і вимогливість до себе в роботі. І разом з тим працівники Інституту того часу згадують його глибоку ніжність у взаєминах з людьми. Я пишу ці рядки з надією і очікуванням, що сучасне і наступні покоління керівників Інституту, всіх його структур, наукових співробітників та аспірантів наслідуватимуть ці прекрасні риси своїх попередників і всіляко підтримуватимуть ділову і дружню атмосферу в роботі Вченої ради, наукових семінарів, конференцій, симпозіумів тощо.

Повертаючись до основних досягнень Інституту в ХХ сторіччі, хочу згадати справді епохальну подію в його житті. Йдеться ось про що: вже через рік після повернення Інституту з евакуації, в 1944-му, він відбрунькував (чи народив) нову наукову установу, яка до того існувала як науковий відділ Інституту ботаніки, — Ботанічний сад АН УРСР. Цим історичним актом була започаткована ще одна важлива місія Інституту: на базі своїх наукових лабораторій і відділів забезпечити створення і розбудову потужної системи фітобіологічних академічних установ. Сьогодні ми можемо пишатися тим, що в НАН України успішно працюють п'ять інститутів, народжених нашим Інститутом:

- Інститут фізіології рослин і генетики, який створився і розвивався завдяки зусиллям академіків Олександра Душечкіна, Петра Власюка і Дмитра Гродзинського, членів-кореспондентів АН УРСР Андрія Манорика, Аркадія Оканенка, професорів Людмили Островської, Федора Калініна та багатьох інших;

- Інститут молекулярної біології і генетики, заснований завдяки зусиллям С.М. Гершензона, В.П. Зосимовича, Г.Х. Мацуки та інших, зокрема генетиків Інституту ботаніки, які ввійшли до складу цієї установи;

- Інститут екології Карпат, існуванню якого ми зобов'язані А.С. Лазаренку, К.А. Малиновському, М.А. Голубцю, С.М. Стойку та іншим співробітникам Інституту ботаніки;

- Інститут клітинної біології та генетичної інженерії, до створення якого причетні Ю.Ю. Глеба, К.М. Ситник, Л.І. Мусатенко та їхні колеги, котрі довгі роки працювали чи працюють в Інституті ботаніки;

- Найбільший внесок у заснування і розвиток уже згаданого Ботанічного саду зробили колишні співробітники Інституту ботаніки Микола Гришко та Євген Кондратюк, Андрій Гродзинський, Тетяна Черевченко.

Вихованці Інституту ботаніки Є.М. Кондратюк, А.М. Гродзинський доклали чимало зусиль також для розвитку Донецького і Криворізького академічних ботсадів. Задля історичної справедливості, очевидно, слід згадати, що активно допомагав створенню та інтенсивному розвитку майже всіх цих «бруньок» чи «пагонів» нашого Інституту автор цієї статті. Коротко підсумовуючи вище сказане, слід підкреслити, що у ХХ сторіччі Інститут багато зробив для підготовки кадрів у галузях ботаніки та мікології: створив умови для творчої успішної роботи науковців; започаткував, розвинув і досяг успіхів у таких напрямках фітобіології, як фізіологія і генетика, інтродукція та акліматизація, ембріологія рослин, екологія рослин, клітинна біологія; на базі своїх лабораторій і наукових відділів створив п'ять нових інститутів та установ; розробив наукові засади заповідної справи й охорони довкілля; підготував і видав близько 300 одно-, дво-, три- та багатотомних монографій; налагодив тісні творчі зв'язки з зарубіжними ботанічними установами; став науковим центром України з ботаніки і мікології; забезпечив координацію досліджень у цих галузях в нашій країні; створив кадрові можливості, а також матеріальні умови для подальшого розвитку багатьох найважливіших розділів фітобіології, а саме: науково-експериментальну базу, лабораторні корпуси, все багатіючу бібліотеку, інженерно-технічну службу і верстатний парк для неї, комп'ютерну мережу тощо. За останнє півсторіччя значно зріс авторитет Інституту серед біологічних установ світу та в Національній академії наук й інших державних академіях України.

Тепер я хочу перейти до роздумів, планів і прогнозів щодо розвитку фітобіології в ХХІ столітті. Зрозуміло, що більшість напрямків фітобіології розвиватимуться у створених у попередньому столітті нашим Інститутом наукових фітобіологічних установах. Інститут ботаніки в новому столітті зосередить свою увагу передусім на розгортанні досліджень у галузі систематики грибів, водоростей, мохів, лишайників та вивченні фіто- і мікорізноманітності. Результатом цих досліджень мають стати багатотомні видання, які продовжать флористичні видання Інституту, здійснені у ХХ сторіччі. Я переконаний, що в ХХІ столітті Інститут повинен завершити підготовку багатотомних монографічних видань з приблизно такими назвами: «Фіторізноманітність Луганської області», «Мікорізноманітність Львівської області» тощо. Цілком ймовірно, що принаймні три—чотири наступні покоління ботаніків нашого Інституту вирішать готувати і видавати такі монографії не тільки по областях, а й по регіонах, які історично склалися в Україні. Наприклад, «Фіторізноманітність Слобожанщини (Галичини, Волині, Таврії

тошо)». Відомо, це вже зроблено в деяких європейських країнах. Ми, українські ботаніки, маємо за наступне півстоліття або раніше створити різні регіональні флористичні видання. Ясна річ, до цього долучатимуться усі ботанічні кафедри українських вищих навчальних закладів. Особливо велика праця очікує наших мікологів. Якщо XIX та XX сторіччя були епохами бурхливого розвитку в Україні ботаніки, то XXI має стати століттям мікології. Упевнений, що вже в другому десятиріччі XXI ст. буде створено потужний Інститут мікології. Для цього необхідно вже зараз готувати кадри. Держава і НАН України мають подбати про це, виділити мінімум 15–20 аспірантських вакансій з тим, щоб наші видатні мікологи І.О. Дудка, С.П. Вассер, А.С. Бухало та деякі інші вже сьогодні готували кваліфікованих, компетентних фахівців з різних галузей мікології.

Треба відрядити в закордонні мікологічні центри 10–20 студентів-мікологів українських університетів для стажування в кращих західноєвропейських, китайських та інших університетах світу. Тимчасом слід побудувати лабораторний корпус для роботи мікологів, передбачивши в ньому приміщення для гербарію і колекцій грибів. Поруч з іншими завданнями все ж головним, на мій погляд, у роботі мікологів у найближчі 50 років є вивчення всього видового складу грибів України та видання мінімум 30-томної «Мікорізноманітності України», що стане фундаментом для наступних багатотомних праць. Вкрай бажано, щоб у майбутньому інституті мікології були потужні лабораторії фізіології, біохімії, мікофармакології, культури грибів тощо. У попереднє століття з більшою чи меншою інтенсивністю в НАН України розвивались дослідження фізіології вищих та нижчих рослин. Я впевнений, що в Україні мікологи XXI століття мають потурбуватися про розвиток досліджень у галузі мікохімії, зокрема біохіміко-фармакологічного вивчення важливих для медицини груп грибів. Досліджуючи мікорізноманітність, бажано виявити ті родини, роди чи види грибів, які становлять найбільший інтерес для біохімічних, фізіологічних, фармакологічних та прикладних досліджень. Думаю, вже зараз у коротко- та довготермінових планах Інституту слід передбачити зміст і терміни виконання згаданих досліджень. Щодо розвитку власне ботаніки, то, на мій погляд, чи не найважливішу роль у ботанічній науці України та Інституті ботаніки в XXI ст. відіграватимуть дослідження в галузі геоботаніки. Вочевидь, триватимуть дослідження у таких напрямках, як класифікація різних типів рослинності, фіторізноманітність ценозів. Очевидно, відбудеться подальша екологізація та інвайронментологізація геоботаніки. Але, на мій погляд, у наступні два десятиліття слід свідомо й активно потурбуватися про розвиток досліджень у напрямку ноосферизації України і денатуралізації усіх типів рослинності. У цьому сторіччі геоботаніки багато працюватимуть над вивченням різноманітних процесів трансформації природного середовища, передусім рослинного покриву України.

Більше століття тому великий В. Докучаєв, учитель геніального В. Вернадського, випустив у світ неперевершену за своїм змістом, ґрунтовністю,

глибиною та популярністю працю «Наши степи прежде и теперь». Сьогодні, на початку ХХІ сторіччя, я думаю, що було б добре, якби наші геоботаніки вже в першій половині цього століття дослідили трансформовану рослинність України, підготували і видали такі монографії: «Болота України в ХІХ, ХХ та ХХІ століттях», «Ліси України в ХХ та ХХІ століттях», «Степи України в ХІХ—ХХІ століттях», «Луки України колись і тепер», багатотомну «Рослинність України в ХХ—ХХІ сторіччях».

В.В. Докучаєв не тільки глибоко вивчив степи свого часу, а й запропонував заходи, спрямовані на їх збереження та відновлення, а також цілу систему методів для підвищення врожайності на полях посушливої степової зони.

Можна прогнозувати, що в ХХІ сторіччі геоботаніки нашого Інституту разом з лісо-, болото-, степо- та лукознавцями інших наукових установ і навчальних закладів України, окрім поглибленого вивчення різних типів рослинності, розроблять практичні рекомендації з денатуралізації, бодай часткової, боліт, лук, степів, лісів в окремих регіонах та в цілому в Україні. Хотілося б, щоб вже у перші два десятиліття ХХІ сторіччя, відповідно до пропозицій учених, українська влада розробила і здійснила широкі плани заліснення тих територій, на яких ще 100 років тому буяли чималі лісові масиви (навіть, скажімо, в Луганській обл.). У Степу, на моє глибоке переконання, після широкомасштабної денатуралізації великих територій, у ХХІ ст. мають знову з'явитися повноцінні продуктивні ліси. Ясна річ, цьому повинні передувати глибокі наукові розробки щодо раціонального використання земель України під сільськогосподарські угіддя, ставки та інші водоймища, лісонасадження по берегах малих і середніх річок, меліорацію лук тощо. Піонерами у цій великій справі мають стати геоботаніки нашого Інституту. У цьому я впевнений тому, що, хоч і з істотними помилками, часто недолугими діями, прорахунками і навіть значною шкодою для чорноземів Півдня України та заболочених земель Полісся, в ХХ ст. були здійснені величезні обсяги меліораційних робіт. У ХХІ ст. такі роботи, але на глибокій і об'єктивній науковій основі, забезпечать справжнє відновлення і оновлення земель усєї України. І тоді наші нащадки скажуть: «В Україні відбулася ноосферизація природи і економіки, здійснилися мрії геніальних українців Володимира Вернадського, Петра Погребняка, Георгія Висоцького, Євгена Лавренка, Федора Моргуна».

Багато роботи буде в ХХІ ст. у ботаніків-альгологів. Адже перед ними стоїть велике завдання, не вирішене в ХХ ст. Йдеться про підготовку 20—30 висококваліфікованих спеціалістів з усіх таксонів філогенетичної драбини. Починати цю велику кадрову роботу слід негайно.

У НАН України та інших відомствах існують численні інститути екологічного спрямування, а також Інститут клітинної біології і генетичної інженерії, тому наші відділи екології фітосистем та клітинної біології мають уже зараз впевнено визначитись, яку нішу в їхніх науках і напрямках слід безпомилково зайняти, аби і в ХХІ ст. вони залишалися знаними в колах їх колег

в усьому світі. Їм треба лише відмовитися від пошуку «модних» чи кон'юнктурних тем та напрямків і стати на надійний шлях сучасних фундаментальних досліджень, рівень яких досяг світового значення також і завдяки вчесьним Інституту Холодного.

Що ж до перспектив розвитку в Інституті ботаніки фітогормонології, то започаткований М.Г. Холодним напрямок дослідження хімізму і механізмів регуляції внутрішньої організації фізіологічних та інших біологічних процесів у XXI ст. збагачуватиметься новітніми методами вивчення фітогормонів і тіснішим зв'язком з геномікою, протеомікою та цілісною природою метаболізму. Ідеї, які М. Холодний виклав у своїй класичній монографії «Фітогормони» (1939 р.), ще далекі від повної реалізації. Тому на фітогормонологів у цьому сторіччі очікує велика і цікава творча робота.

Я хочу повернутися до перспективи розвитку в нашому Інституті систематики нижчих і вищих рослин і звернути увагу нинішнього покоління систематиків на необхідність продовження праці над спадщиною, яку нам залишили славетні попередники, котрі працювали в цій галузі в XX ст., — Криштофович, Зеров, Окснер, Попов, Клоков, Лазаренко, Заверуха та працюють зараз — Н.П. Масюк, Н.В. Кондратьєва, С.Л. Мосякін та ін. Питання філогенії, історії системи рослинного світу, виду, видоутворення, внутрішньовидових і міжвидових взаємовідносин у царстві рослин, очевидно, вивчатимуть у форматі використання нових методів і досягнень світової систематики. Глибокі дослідження в галузі систематики вже перші 10—20 років XXI ст. потребуватимуть участі в них співробітників відділу біохімії та мембранології, який сьогодні має зосереджуватися на конкретному напрямку, що зближуватиме цей відділ з класичними ботанічними відділами. Очевидно, нашим біохімікам слід готуватися, зокрема, до розгортання досліджень, комплексних з певними молекулярно-філогенетичними напрямками, які проводитимуть наші систематики.

XXI ст. почалося для Інституту ботаніки з видатних досягнень і їх гідної оцінки: наші геоботаніки і мікологи одержали Державні премії України у галузі науки і техніки за значні здобутки в охороні природи і культивуванні грибів. Хочу сподіватися, що кожен відділ Інституту протягом цього сторіччя матиме ще більші успіхи і високі нагороди.

У вересні 2006 року минуло 85 років від дня заснування Інституту Холодного. Досягнення попередників у науці надихають наше покоління і надихатимуть нові генерації на творчі дерзання і нові звершення. Впевнений, що сторіччя Інституту ми зустрінемо гідно і тим самим вшануємо пам'ять про наших видатних попередників, які створили українську академічну фітобіологію і забезпечили умови та можливості для її подальшого інтенсивного розвитку.

К.М. СИТНИК